

vooral nagegaan werd hoe men de Duitse opzet kon verijdelen. In de rest van de week trokken dan de 'juniores' het land door om aan de oplossingen die men gevonden of de richtlijnen die men opgesteld had, een zo groot mogelijke bekendheid te geven. Het ging alles met veel overleg gepaard. 'Ik heb', vertelde mej. Tellegen aan de Enquêtemissie,

'meer dan een jaar lang bij *Vrij Nederland* gewerkt, maar dit werkte uitermate dictatoriaal; men kreeg z'n orders en er werd verder niet meer over gesproken. In het Nationaal Comité werd geen ding vastgesteld als het niet met de seniores en de juniiores was besproken. Ieder kreeg gelegenheid, zijn denkbeelden en bezwaren uiteen te zetten.'¹

Geleidelijk aan wist het NC in illegale kringen zijn contacten uit te breiden. Wel liet *De Geus* het NC spoedig vallen, althans wat de oorspronkelijke, te ver gaande opzet betrof, maar behalve met *Je Maintiendrai* werden ook met *Ons Volk* en *Christofoor* goede relaties opgebouwd. In de herfst van '43 werd Neher voorts een van de vaste adviseurs van de chef-staf van de OD, Six, en tenslotte kwamen er vooral tussen het NC en het Nationaal Steunfonds nauwe betrekkingen. Uiteraard had het NC voor zijn eigen illegale werk valse identiteitspapieren nodig; het kreeg die als regel van de Persoonsbewijzencentrale. Omgekeerd kon het NC in '44 ook een eigen bijdrage gaan leveren aan het falsificatiewerk: aan het NC werden toen twee aparte falsificatie-organisaties aangehaakt, vrij los overigens, die beide, afgezien nog van de 'normale' falsificaties, speciaal papieren namaakten die men bij overvallen nodig had, en niet alleen papieren: 'op het laatst' (in de hongerwinter dus) 'was het zó goed in orde dat men daarbij ook de bijbehorende uniformen ter leen verschaftte; men kon bestellen een WA-*set*, een NSB-*set*.'²

★

Het is niet mogelijk, de invloed die van het Nationaal Comité van Verzet uitgegaan is, nauwkeurig aan te geven. Landelijk is, dunkt ons, die invloed reëel geweest. Er waren overigens opmerkelijke regionale verschillen: in Zeeland had het NC nauwelijks contacten, terwijl het vooral in Groningen en Friesland veel wist te bereiken. Wat Groningen aangaat, zal de invloed

¹ Getuige M. A. Tellegen, *Enq.*, dl. VII c, p. 569. ² Getuige C. J. Rübsaam, a. v., p. 348.